

i da je prinos toga pisca razvoju našega književnog jezika dragocjen;

– pokazao kako je jezik Đalskoga izvrsna ilustracija svih onih mijena koje su se dogdale u našem književnom jeziku na razmeđu dvaju stoljeća, u razdoblju kada se s veberovskih prelazilo na maretićevske književnojezične pozicije.

O Naglasku Peterosložnih Imenica Tipa Učiteljica

Peterosložne imenice ženskog roda sa sufixsom *-ica* tipa učiteljica najčešće se tvore od trosložnih imenica muškog roda s \ na prvom slogu ili s \ na predzadnjem slogu i dužinom na zadnjem slogu (ravnatelj-ravnateljica, učitelj-učiteljica, gospodār-gospodārica, kapetan-kapetānica), a rjeđe od pridjeva trpnog (raspušten-raspuštenica, osuđen-osuđenica). U našim novijim rječnicima i gramatikama takve su imenice zabilježene ili s \ na prvom slogu ili s \ na trećem slogu od kraja (brāniteljica, čitateljica, kaluderica, profesořica, ravnateljica, slušateljica, spāsiteljica, tūžiteljica, učiteljica, vōditeljica; braniteljica, čitateljica, kaluđerica, profesōrica, ravnateljica, slušateljica itd.).

U AR četiri imenice toga tipa zabilježene su s \ na prvom slogu, šest imenica s \ na trećem slogu od kraja, jedna imenica s \ (grābiteljica), dok je sedam imenica toga tipa zabilježeno bez naglaska.

U Iveković-Brozovu Rječniku hrvatskoga jezika dvije takve imenice zabilježene su s \ na prvom slogu i dvije s \ na trećem slogu od kraja.

U Benešićevu Hrvatsko-poljskom rječniku osam takvih imenica zabilježeno je s \ na prvom slogu, devet imenica s \ na

I. Sović je ovom knjigom, kao i pret-hodnom o jeziku Janka Leskovara, popu-nio nemalu prazninu u još uvijek oskudnoj monografskoj literaturi o jeziku hrvatskih pisaca u 19. i 20. stoljeću.

Stjepko Težak

trećem slogu od kraja i jedna imenica s \ (tjēšiteljica).

U Pravopisnom rječniku (Zagreb–Novi Sad, 1960.) dvije takve imenice zabilježene su s \ na prvom slogu, pet imenica s \ na trećem slogu od kraja, a sedam imenica je zabilježeno i s jednim i s drugim naglaskom.

U Dayre-Deanović–Maixnerovu Hrvatskosrpsko-francuskom rječniku (Zagreb, 1956.) šest takvih imenica zabilježeno je s \ na prvom slogu, a osam imenica s \ na trećem slogu od kraja.

U Deanović–Jernejevu Hrvatsko ili srpsko-talijanskom rječniku (Zagreb, 1975.) šest takvih imenica zabilježeno je s \ na prvom slogu, a 13 imenica s \ na trećem slogu od kraja.

U Maretićevoj Gramatici hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika (Zagreb, 1963.) jedna takva imenica zabilježena je s \ na prvom slogu i dvije imenice s \ na trećem slogu od kraja.

U najnovijim našim gramatikama (Brabec–Hraste–Živković, Težak–Babić, Barić i suautori) imenice ženskog roda tipa učiteljica bilježene su uglavnom s \ na trećem slogu od kraja.

Prema prikupljenim podacima 30 imenica je zabilježeno s \ na prvom slogu, 61 imenica s \ na trećem slogu od kraja i dvije imenice s \ . Pisci navedenih rječnika i gramatika očigledno su se kolebali koji će

od tih oblika upotrijebiti, ali najčešće su ipak bilježili takve imenice s \ na trećem slogu od kraja.

Budući da su imenice ženskoga roda tipa učiteljica u našim rječnicima i gramatikama bilježene na dva načina, nastaje pitanje koji od tih oblika više odgovara strukturi hrvatskog naglasnog sustava, tj. koji bismo trebali upotrebljavati u hrvatskom književnom jeziku.

Peterosložne imenice istog naglasnog tipa sa sufixima -etina, -ija, -ika, -ina, -onica redovito imaju \ na trećem slogu od kraja: ponjavetina, vještičćetina, akadēmija, geometrija, urolōgija, aritmētika, atomistika, germanistika, govedarina, premetaćina, gostiōnica, kupaōnica, valjaōnica.

Peterosložne imenice imaju u mnogo većoj mjeri naglasak na srednjem slogu (93%) nego na prvom (usp. Jezik 30, str. 119). Kod šesterosložnih i sedmerosložnih riječi naglasak je redovito na unutrašnjem slogu. Tu pojavu možemo objasniti time što naš jezik izbjegava grupiranje četiriju i više nenaglašenih slogova iza naglašenog sloga: svi nenaglašeni slogovi iza nagla-

šenog sloga izgovaraju se jednim dahom, što otežava izgovor ako je takvih slogova četiri i više; ako je naglasak u sredini riječi, onda ispred njega u izgovoru načinimo malu stanku, što nam olakšava izgovor.

U razgovornom jeziku najčešće se čuju oblici učiteljica, generālica, kapetānica, voditeljica itd, što možemo objasniti težnjom za lakšim izgovorom.

Na temelju svega toga možemo zaključiti da oblici kao čitateljica, gospodārica, kapetānica, sekretārica, voditeljica više odgovaraju strukturi hrvatskog naglasnog sustava, stoga ih treba upotrebljavati u hrvatskom književnom jeziku.

Ako je peterosložna imenica ženskoga roda izvedena od imenica i pridjeva s \ na srednjem slogu, ili su takve imenice složene (najčešće sa spojnim o), onda imaju naglasak na četvrtom slogu od kraja, te pripadaju drugom naglasnom tipu: grabēžljivica, gorōpadnica, živōtinjica, starjēšinica, matūrantica; vrtōglavica, zvjerōkradica, golōglavica, golōmrazica.

Stjepan Sekereš